

УДК 821.161.1.09

Катерина Мельник (Житомир)

УРБАНІСТИЧНИЙ ПРОСТІР ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ПЕРІОДУ РОМАНТИЗМУ У «ЗАПИСКАХ» МИКОЛИ МАМАЄВА

У статті досліджено урбаністичний простір Волинської губернії першої половини XIX ст. у «Записках» М. І. Мамаєва. Проаналізовано сукупність об'єктів і культурно-соціальне середовище, що впливали на автора. Визначено основні об'єкти міського простору, які набули секуляризованого або сакралізованого значень у художньому світі мемуариста.

Ключові слова: «губернаторська» мемуаристика, урбаністичний простір, російськомовна мемуаристика Волині.

Серед митців художнього слова, російськомовних письменників Волинської губернії доби романтизму, за цеховою ознакою можна виокремити твори представників «губернаторської» мемуаристики, до яких належали Євграф Комаровський, Андрій Римський-Корсаков, Микола Мамаєв, Микола Сінельников, які служили у губернському управлінні. Жанрові ознаки макротексту «губернаторської» мемуаристики, передусім, мова — російська як обов'язкова ознака модифікаційної приналежності, також наявність диспозицій «свій — чужий», «свій — інший», у котрих автор виконує актантну роль з певним набором незмінних державних, політичних або соціальних функцій. Ці атрибути зумовлено специфікою регіону, який відрізнявся від великоросійських губерній етнічними, політичними, релігійними, культурними та навіть побутовими особливостями.

Дослідженням урбаністичного простору займалися літературознавці, серед яких Юрій Лотман, Володимир Топоров, Тарас Возняк, Соломія Павличко, волинський текст було розглянуто в монографіях Володимира Єршова [2] та Луїзи Оляндер [12].

Об'єкт статті становлять «Записки» [7] ад'ютанта волинських губернаторів Миколи Івановича Мамаєва (1815–1885). Предмет — особливості зображення урбаністичного простору Волині у «Записках» російського мемуариста. Актуальність дослідження обґрунтовано зростанням зацікавленості літературознавцями містом, його роллю в літературі. Мета — визначення предметно-тематичних аспектів, функцій зображення міського простору першої половини XIX ст., реалізованого в «губернаторській» мемуаристиці Правобережжя на прикладі творчості Мамаєва у спосіб художнього відображення волинських міст; інтерпретація урбаністичного простору регіону як духовного, соціального, культурного явища в творчості представника російського мислення, тобто з імагологічної точки зору. Тут необхідно уточнити, що на початку XIX ст. відмінність між містом та селом у Правобережній Україні була недостатньо помітною. Тому «наголосимо на необхідності укладання певного корпоративного договору <...> про те, що в рустикально-урбаністичному просторі Правобережжя доби романтизму знаходилися дуже потужні топоніми, які могли варіативно ідентифікуватись і як елемент рустикального, і як урбаністичного простору» [2, с. 220]. Тому для досягнення об'єктивності у дослідженні простору Правобережної України Єршов «виокремлює міста Житомир, Київ і Кам'янець-Подільський, які до певної міри відповідали тогочасному уявленню про місто, та максимально наближені до них Кременець, Бердичів і Овруч» [2, с. 220], що визначали особливості художнього урбаністичного простору, відтвореного у «Записках» зокрема.

Мамаєв служив на Волині чотири роки, за цей період він часто їздив із губернатором на ревізії у містах та містечках, де ад'ютант збирав та осмислював спогади про історичні події. Звичайно, впливало на сприйняття автором волинського простору його походження — Мамаєв — росіянин, тому має погляд зовнішній, який «за своїми характеристиками більш складний ніж внутрішній, тому що він формується залежно від місця перебування автора й місця його походження» [12, с. 39]. Про геополітичну специфіку Правобережжя та його

відмінність від центрально-російського регіону зазначав автор «Записок», згадуючи звернення Миколи I до дворян: «Я знаю, — сказав він, — як важко керувати вами, панове. Найкращий губернатор з моїх великоросійських губерній в цьому краї може бути тільки посереднім, але кожен посередній із ваших буде там найкращим! (тут і далі переклад з російської мови мій. — К. М.)» [10, с. 451]. Крім того, на художнє відтворення міста Мамаєвим впливають періоди перебування мемуариста на Правобережжі, емоційно-психологічний стан автора, власні асоціації та особисті враження. На думку Кевіна Лінча, місто має фрагментарний характер. Освоєння людини у ньому відбувається поступово, а «все сприймається не саме по собі, а по відношенню до оточення, до пов'язаних з ними ланцюгами подій, до пам'яті про попередній досвід» [4, с. 15], що пояснює порівняння Мамаєва побаченого на Волині зі звичними йому містами. Автор сприймає простір крізь призму російської культури, традицій, але надбання культури Волині поступово стають близькими йому, а диспозиція «свій — чужий» переходить у площину «свій — інший». Мамаєв вказує на велику кількість недоліків житомирського урбаністичного простору, зокрема на «бідність побудови і взагалі жалюгідний стан Житомира» [8, с. 800], однак одразу намагається виправдати такий порядок речей, пояснюючи, що це можна вибачити «до певної міри тому, що тоді (під час розбудови Житомира. — К. М.) він ще не був затверджений губернським містом» [8, с. 800].

Структура тексту про місто на рівні змісту складається із природної, матеріально-культурної, духовно-культурної та історичної сфер. За Володимиром Топоровим, ці елементи складають «міський текст» — систему знаків і образів, які відображають вигляд міста, що «має свою “мову”». Воно говорить до нас своїми вулицями, площами, водами, островами, садами, будівлями, пам'ятниками, людьми, історією, ідеями і може бути зрозумілим як свого роду гетерогенний текст, якому приписують певний загальний зміст і на основі якого може бути реконструйована визначена система знаків, які реалізовані в тексті» [15, с. 22]. Такі ж самі елементи можна виокремити і в «Записках» Мамаєва, що дозволяє говорити про функціонування «житомирського тексту».

Перший погляд мемуариста на губернський центр відзначається панорамним баченням — це вигляд згори на горизонтальний простір міста: «Зранку показався Житомир, який розкинувся на плоскій місцевості» [8, с. 790]. Мамаєв по приїзді у місто зауважував: «А я, який звик до російських міст, думав, що їду все ще тільки в передмісті, таким Житомир був бідний своїми побудовами» [8, с. 791]. Усі об'єкти простору перебувають у дихотомії: центр — околиця, місто — село, але мемуарист сприймає центр міста за околицю, тобто відбувається підміна цих понять для автора.

За Лінчем, відчуття спокою та впевненості перебування в урбаністичному просторі тісно пов'язано із правильною орієнтацією людини у місті [4, с. 17]. Але волинський простір був не просто незвичним та незнайомим для Мамаєва, але й небезпечним: «У той час як у великоросійських губерніях спокійно віддавалися своїм щоденним мирним заняттям, на Волині люди, які служили державі або зникали безвісти, або зникали в пожежах. Згасала будь-яка впевненість у самозбереженні» [8, с. 801]. Однією із ознак «губернаторської» мемуаристики стає функціонування категорії правдивості в творах. Мамаєв не часто вживав такий прийом, але саме ця невпевненість і ворожість житомирського простору підштовхнула автора запевняти читачів у своїй правдивості: «У підтвердження моїх слів наведу факти, які можна знайти в архівах місцевих державних установ» [8, с. 801].

Серед об'єктів художнього простору Житомиру у «Записках» репером для посадовців був будинок губернатора, який справляв досить суперечливе враження на росіянина. Мамаєв вирішив, що це госпіталь, і розчарувався, дізнавшись правду, але згодом внутрішнє убранство він описував стримано, номінативно: «Я перемістився в бачений уже мною “госпіталь”. Двері поруч з “парадним” під'їздом вели у відведене для мене приміщення, яке складалося із вхідних сіней, лакейської, великої кімнати, яка була і прийомною, і вітальною одночасно, і поруч інша, менша, де була наша спальня» [8, с. 791], продовжуючи вже зі схвальним відгуком: «Меблів, дуже пристойних, було скрізь вдосталь» [8, с. 791]. Те вмєблювання, яке потрапляє в поле зору ад'ютанта, залишилося ще від розкішного життя губернатора Михайла Івановича Комбурлея, про яке й згадує Мамаєв [8, с. 792], що перегукується із спогадами Комаровського [3, с. 128] та Римського-Корсакова [11, с. 114].

Одним із об'єктів художнього простору Житомира у «Записках» стає сад, який перебував в опозиційному відношенні щодо губернаторського будинку, хоча територіально знаходився поруч: «Біля губернаторського будинку був невеликий сад, чудово розташований, з деревами, про які у наших містах і уявлення не мають, і виритим ставком» [8, с. 793]. Згодом інший мемуарист Сінельников згадував: «Влаштувавши вечори для спільноти в обробленому мною клубі, я відкрив для публіки, яка не мала міського саду, свій губернаторський сад» [14, с. 394]. На противагу цьому Мамаєв розповідає про ще один сад: «Були в місті дві площі, публічний сад, який називали Звєгінцевка, в пам'ять про колишнього губернатора, який облаштував його, Звєгінцева. Сад мав досить рідку рослинність. Місце для нього, по мальовничому вигляду, було обране на гранітній скелі, яка складала берег Тетерева, і тому сад вигравав у вигляді, але втрачав у рослинності» [8, с. 798].

Окрім предметно-просторової складової урбаністичного простору, автор звертає увагу на особливості рельєфу міста, ландшафт Житомира: «Місто, як я вже сказав, було невелике, лежало на рівній місцевості і мало лише один спуск до ріки Тетерів, на якій воно стоїть, але там ніхто не жив» [8, с. 798], а також природний світ у місті одразу привертає мемуариста: щойно в'їхавши до міста, він уже звернув увагу на «хати та будинки, які потопали в зелені садів» [8, с. 790]. Функції картин природи протиставлено: з одного боку, рослинний світ указує на благополуччя міста, а з іншого, — тваринний світ — вужі, черепахи у центрі міста — про його занедбаність.

Житомирський театр як осередок культурного життя міста служить культурним центром урбаністичного простору. Хоча у мемуарах посадовці оцінюють його по-різному. Мамаєв нівелює його роль, виражаючи емоційну візію та вказуючи на значну кількість недоліків, незадовільне зовнішнє оформлення: «В Житомирі був і театр, але, Боже мій, що це за театр! Дерев'яна напівзруйнована будівля, в ясну ніч можна було бачити крізь стелю і дах, зірки на небі, а в негоду дощ, як крізь сито, лив в партер і ложі. <...> Штори всі в дірках, куліси в лахміттях. Актриса або старі, або страшні. [8, с. 801]. Враження службовця стосувалися і самої будівлі, і її оформлення, і професійності акторів та цікавості вистав, про що свідчить його більше негативне ставлення до осередку культури в місті.

У палітрі суспільного життя Житомира у «Записках» відзначено, що «разом з виборами почалися бенкети, але балів не було» [8, с. 800]. На наявність чи відсутність балів та рівень їх проведення звертали увагу передусім російські автори, серед яких і Мамаєв, і Комаровський, і Сінельников, тому що у великих російських містах їх проведення було нормою. Зберігаючи об'єктивний підхід, зазначимо, що в селах губернії заможні поляки давали бали, які отримали схвальні відгуки у «Записках» мемуариста. Для Мамаєва важливі етнографічні та суспільні особливості міста, яке, він казав, має «своєрідний характер» [8, с. 798], тому враховуючи рівень культурного життя та облаштування міста мемуарист пояснював чому: «В Житомирі крім службовців ніхто не жив» [8, с. 800].

Духовне життя міста, у художньому світі Мамаєва відображали церкви та костьоли: «В Житомирі були дві православні церкви і два костьоли. З православних — собор був досить просторим, але незавершеним, не мав дзвіниці. Церковне начиння, іконостас і образа взагалі були досить бідними. <...> Інша церква на околиці міста була ще біднішою. Проте костели відрізнялися своїм зовнішнім виглядом і внутрішніми прикрасами» [8, с. 797], що породжує дихотомію: церква — костел, російське — польське та за територіальними ознаками: одна з церков — на околиці. Така перевага у зовнішньому вигляді костелів підтверджує, що більшість міського населення була польського походження, а в цьому «чужому» просторі навіть облаштування церков відрізнялося від звичних для великоросійських губерній: «У католиків мотузка була прив'язана не до язика дзвона, як у нас, а до вуха, і дзвін гойдається на осі» [8, с. 799], що характеризує вертикальний простір міста, погляд вгору.

Образ людини, розкритий в урбаністичному просторі — це, зазвичай, типовий міщанин, який або усвідомлює себе органічною частиною міста, спільноти людей, або відчуває відчуженість, дискомфорт і, як наслідок, — виокремлює себе із міського скупчення, що часто зображується знеособлено. За Хосе Ортега-і Гасетом, натовп — це якісна однорідність, суспільна безформність, це людина, що не відрізняється від інших, а є повторенням загального типу [13, с. 17] Не зважаючи на таке об'єднання в юрбі, люди у місті найбільш відокремлені, а

сам натовп загрожує людині втратою її ідентичності. У «Записках» Мамаєва таку велику сукупність людей зображено на страті, але ці люди персоніфіковані: «Ми встали всередину, а за військом вмістилося незліченне число різної статі людей, між ними виднілися дами, дуже пристойно одягнені» [9, с. 433]. Крім того, страта набуває звукового наповнення: дзвони, барабани.

Сприйняття міста та губернії для іншого представника «губернаторської» мемуаристики Сінельнікова знаходилося в єдності з життям регіону та рівнем його розвитку та добробуту. Губернатор вказує на Овруч, який був першим містом, котре він відвідав у Волинській губернії: «В повітах я знайшов мало втішного» [14, с. 388]. Мамаєв по-іншому сприймає місто: сакральним репером Овруча для нього стають «руїни Василівської золотoverхої церкви та Олегова могила» [8, с. 820], які все ж таки контрастують із загальним станом повіту: «найбідніший та найнеродючіший в усій губернії» [8, с. 818].

У мемуаристичних «Записках» Мамаєва об'єктом оповіді стає контамінація культур, що дозволяє говорити про багатшаровість, поліфонічність міста. «З одного боку, це реальне місто. З іншого, — мітологічні нашарування. Причому, якщо говорити, скажімо, про такі міста, які пережили різні епохи, то цих мітологій стає декілька. І при цьому вони майже не перетинаються. Існують доволі автономно, або навіть суперечать одна одній <...> Отже, реальне місто у баченні представників різних культур неначе помножується» [1]. Мемуарист звертає увагу на візника-малоросіянина [8, с. 791], євреїв з «лукавими очима», які наполегливо пропонували свої послуги [8, с. 791], поляків та занурення у їх традиції, зокрема під час відвідання весілля дочки генерала М. Коженювського [8, с. 793] та звичайно росіян, наприклад, О. П. Маслової та Григорія Сергійовича Лашкарьова, під керівництвом яких він працював. І якщо в художньому просторі «Записок» Мамаєва проявляється зацікавлення автора традиціями поляків та повага до них [8, с. 793], то євреї викликають негативну оцінку в художніх описах мемуариста: «Нечистота в житті і неохайність тіла складала властиву їм приналежність» [8, с. 799]. «Нечистота в житті проявлялася і в побуті найбагатших євреїв. Так відомий банкір в Бердичеві, Гельперинг, задавав нам Лукуллівські обіди, не лише подавав їжу на срібних блюдах <...>, а неодмінно десь на краях є сальна пляма» [8, с. 799]. Мамаєв у своєму художньому світі наділяє всіх євреїв такою рисою, незалежно від статків та стану у суспільстві. Визначаючи кількісний склад населення, Мамаєв уважав, що «за євреями по чисельності йдуть обивателі-чиновники та адвокати <...>, всі польського походження, дуже мало службовців було з росіян. Прислугу складали місцеві жителі малоросіяни — хохли, але ополячені, тобто ті, які забули свою природну мову, а жваво розмовляли польською, деякі із них із уніатів перейшли в католицизм» [8, с. 799–800]. Те, що серед дворян переважали поляки, відобразилося також у згадках мемуариста про дворянські вибори: «Із натовпу дворян — більш ніж сто чоловік — відокремилися двоє і попрямували до собору, як православного віросповідання, всі інші пішли до костельу, в якому і були влаштовані самі вибори» [8, с. 797]. Ураховуючи роль міського населення, що належало до багатьох різних культур, доречно підтримати думку Лінча, що «рухомі елементи в місті, особливо люди та їх діяльність так само важливі, як і його нерухомі матеріальні частини» [4, с. 15].

За Лотманом, «реалізуючи стиковку різних національних, соціальних, стильових кодів і текстів, місто здійснює різноманітні гібридизації, перекодування, семіотичні переклади, що перетворюють його в потужний генератор нової інформації. <...> Джерелом таких семіотичних колізій є не лише синхронне поєднання різнорідних семіотичних утворень, але і діахронія» [6, с. 282]. Ту ж саму ідею доповнюють думки Дмитра Ліхачова: «Образ міста постає перед нами в двох аспектах: в аспекті синхронії — його зовнішній вигляд як наочна даність, і в аспекті діахронії — сприйняття його як історії, як становлення культури» [5, с. 8], тобто міський простір має існувати в обох площинах. В художньому просторі «Записок» рефлексія щодо зовнішнього вигляду міст органічно поєднується довідкою про історію краю: «Почалася для мене історична екскурсія. Я відвідував, і неодноразово, місця, звідки почалася наша Русь; бачив краї, які закарбували події, від яких тремтить і б'ється серце, що любить свою батьківщину. Не перебільшуючи скажу, якби у Волинській губернії на кожному місці, де відбулася історична подія, залишити по каменю, то ніде було б проїхати орач із плугом» [8, с. 816]. Міста Волинської губернії відображено як віхи історії, котрою був зацікавлений автор мемуаристичних

«Записок», тому простір містечок, серед яких — Іскоростень, Овруч, Новоград-Волинський, Кременець, Дубно, зображено не в стільки в синхронії, скільки в діахронії.

Художній простір Волині спочатку був сприйнятий російським мемуаристом як «чужий», але згодом, коли він мав залишити Житомир, пише: «Я з сумом попрощався з Житомиром» [9, с. 48]. Тобто, поступово змінилося ставлення мемуариста, і простір уже сприймався ним як «свій — інший». Під час дослідження предметно-тематичних домінант, функцій топосу міста, реалізованого в «губернаторській» мемуаристиці Волині через художнє відображення, окреслено, що у «Записках» Мамаєва проблематика волинського урбаністичного простору становить контамінацію польської, української, єврейської та російської культур. Серед міських забудов виокремлюємо житлові помешкання, будівлі соціально-практичного, духовного або культурного призначення. Транспортна структура (вулиці, провулки, площі) та транспортні засоби — повозка, яка відрізнялася від звичних автору, — усе це працює на розкриття урбаністичного простору. Церкви і костьоли, гімназія й театр — найбільш відомі йому об'єкти. У розумінні царського посадовця Житомир — небезпечний та нелогічний простір. На прикладі «Записок» Мамаєва світ міського простору в мемуаристичному дискурсі доби романтизму дискретний, для нього характерні і суперечливі, і гармонійні локуси урбаністичного пейзажу, що залежить від суб'єктивних та об'єктивних умов.

У «Записках» місто виступає не тільки складовою часопростору та місцем розгортання подій; це образ-явище, що існує в сукупності матеріальних ознак та предметів, і культурно-соціальне середовище, яке безпосередньо впливає на мемуариста.

Список використаної літератури

1. Возняк Т. Феномен міста. Семантичні простори міста [Електронний ресурс] / Тарас Возняк. — Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/misto/semantychn_prostory_mista.htm
2. Єршов В. О. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму: монографія / В. О. Єршов. — Житомир: Полісся, 2010. — 454 с.
3. Записки Графа Е. Ф. Комаровского / авт. предисл. Е. А. Ляцкий. — М.: Внешторгиздат, 1990. — 176 с.
4. Линч К. Образ города / Кевин Линч; [под ред. А. В. Иконникова; пер. с англ. В. Л. Глазычева]. — М.: Стройиздат, 1982. — 328 с.
5. Лихачев Д. С. «Небесная линия» города на Неве / Дмитрий Сергеевич Лихачев // Наше наследие. — 1989. — № 1. — С. 8–13.
6. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек — текст — семиосфера — история / Ю. М. Лотман. — М.: «Языки русской культуры», 1996. — 464 с.
7. Мамаев Н. И. Записки / Николай Иванович Мамаев // Исторический вестник (СПб). — 1901. — Т. 83. — № 1. — С. 40–76; — № 2. — С. 471–508; — № 3. — С. 888–920; Т. 84. — № 4. — С. 46–83; — № 5. — С. 480–517; — № 6. — С. 864–905; Т. 85. — № 7. — С. 26–75; — № 8. — С. 417–438; — № 9. — С. 784–827; Т. 86. — № 10. — С. 46–72; — № 11. — С. 428–470; — № 12. — С. 864–882.
8. Мамаев Н. И. Записки / Николай Иванович Мамаев // Исторический вестник (СПб). — 1901. — Т. 85. — № 9. — С. 784–827.
9. Мамаев Н. И. Записки // Николай Иванович Мамаев // Исторический вестник (СПб). — 1901. — Т. 86. — № 10. — С. 46–72.
10. Мамаев Н. И. Записки / Николай Иванович Мамаев // Исторический вестник (СПб). — 1901. — Т. 86. — № 11. — С. 428–470.
11. Маркевич О. В. Адміністративний портрет волинського губернатора А. П. Римського-Корсакова / Опанас Васильович Маркевич // Культурний простір Житомирщини-Волині XIX — XX ст.: Матеріали Всеукраїнської науково-краснознавчої конференції (24 квітня 2012 р., м. Житомир) / гол. ред. М. Ю. Костиця. — у 2-х т. — Т. 1. — Житомир: Видавель М. Г. Косенко, 2012. — С. 113–116.
12. Оляндер Л. К. Волинський текст в українській та польській літературах (XIX — XX ст.): монографія / Луїза Костянтинівна Оляндер. — Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. — 236 с.
13. Ортега-і-Гасет Х. Навала мас / Хосе Ортега-і-Гасет // Вибрані твори. — К.: Основи, 1994. — С. 15–139.
14. Синельников Н. П. Записки сенатора / Николай Петрович Синельников // Исторический вестник (СПб). — 1895. — Т. 59. — № 2. — С. 380–397.
15. Топоров В. Н. Петербургский текст русской литературы: Избранные труды / В. Н. Топоров. — СПб: «Искусство-СПб». — 2003. — 616 с.

**The Urban Space
of Volyn Province during the Period of Romanticism
Represented in the «Notes» by Nikolai Mamaiev**

The urban space of Volyn province of the first half of the 20th century represented in the «Notes» by Nikolay Mamaev is examined in the article. The set of objects and cultural and social environment that influenced the author are analyzed. The main objects of the urban space which obtained secularized or sacral meaning in the memoirist's texts are determined.

Key words: «gubernatorial» memoirs, urban space, Russian memoirs of Volyn.

УДК 82.0: 821.161.2

Галина Стасюк (Івано-Франківськ)

**ОСОБЛИВОСТІ
ЛІТЕРАТУРНОГО ТАЛАНТУ ДРАГОМАНОВИХ:
ПСИХОГЕНЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Статтю присвячено проблемі психогенетики творчих здібностей письменників-родичів. Дослідження ґрунтується на аналізі літературних талантів авторів із роду Драгоманових. З'ясовано, що всі вони тяжіли до жанрів із пуантом і що значну роль у цьому відіграла специфіка їхньої спадкової здатності до художнього слова.

Ключові слова: династичний підхід, психогенетика, спадковість, задатки, літературний талант, байка, новела, пуант.

Антропоспрямованість сучасного літературознавства сприяє посиленню методологічної функціональності таких підходів до вивчення художнього слова, які дозволяють розглядати його не текстуально, а крізь призму людської природи автора. У такому аспекті актуальним і перспективним, з огляду на парадигму розгортання літературного процесу в Україні, видається династичний принцип аналізу.

Його своєрідною варіацією вже понад століття користуються історики-просопографи, складаючи колективні біографії груп людей, поєднаних професійним, соціальним, етнічним чи родинним зв'язком. Відродження генеалогії та геральдики в наш час активізувало дослідження родогенезу відомих династій. З'явилися праці Сергія Лисенка «Визначні представники роду Незабитовських в історії Центрально-Східної Європи (XVI—XX ст.)», Тетяни Березовської «Рід Аркасів: просопографічний портрет на історичному тлі доби», Ганни Голубчик «Рід Марковичів-Маркевичів у культурно-громадському житті України: “нова сімейна історія”», Тараса Чухліба «Козацьке коріння Миколи Гоголя» та ін.

Можливість застосування династичного підходу для вивчення літератури вперше обґрунтував професор Іван Денисюк. На його думку, поступальність культурного життя в Україні проявляється не тільки в об'єктивній змінності мистецьких напрямів, стилів, шкіл, а й у прямому родинному перейнятті духовної спадщини [2].

Проте зацікавлення творчою діяльністю письменників-родичів почалося задовго до наукової кристалізації відповідного дослідницького методу. Зокрема, були спроби порівняти ліричні «сюжети» Маркіяна та Володимира Шашкевичів [22], поетичні мотиви й образи Олени Пчілки та Лесі Українки [4, с. 21], індивідуальні стилі Миколи Вороного та Марка Антіоха, Олександра Олеся й Олега Ольжича [10]. Увага до авторів, пов'язаних стосунками кровного споріднення, виливалася також у життєписні студії (на зразок праці Івана Денисюка й Тамари Скрипки «Дворянське гніздо Косачів») та в збірки літературно-критичних і спогадових матеріалів (книга пам'яті «Родинне вогнище Зерових»).